

Insolvence

Pravomoc k rozhodování o odpůrčí žalobě vyvolané insolvenčním řízením

Nejvyšší soud ve svém usnesení sp. zn. 29 ICdo 7/2015 ze dne 16. 2. 2015 se vyslovil, že soud členského státu, na jehož území bylo zahájeno insolvenční řízení na majetek dlužníka, má pravomoc rozhodnout o odpůrčí žalobě podané insolvenčním správcem dlužníka, jako o sporu vyvolaném tímto insolvenčním řízením proti žalovanému, který má sídlo na území jiného členského státu.

V posuzovaném případě se Nejvyšší soud zabýval tím, zdali je dána mezinárodní příslušnost (pravomoc) českých soudů k projednání a rozhodnutí odpůrčí žaloby v případě, že insolvenční řízení, v jehož rámci probíhá řízení o odpůrčí žalobě, bylo zahájeno v České republice a žalovanou je společnost se sídlem na území Slovenské republiky. Nejvyšší soud vycházel ze shody stran o přítomnosti evropského mezinárodního prvku, a proto bude rozhodný výklad nařízení Rady (ES) č. 1346/2000 o úpadkovém řízení (dále jen nařízení).

Nejvyšší soud nesouhlasil s argumentací odvolatele, že se na tento případ použije ustanovení čl. 13 nařízení, které je výjimkou k ustanovení čl. 4 nařízení. Ovšem dle Nejvyššího soudu čl. 4 nařízení **upravuje z hmotněprávního hlediska kolizní problematiku** (výlučně určuje, které hmotné právo je rozhodné pro dané insolvenční řízení). Stejný charakter jako čl. 4 má i čl. 13 nařízení. Naproti tomu **mezinárodní příslušnost (pravomoc) insolvenčního soudu, který ve smyslu nařízení „zahájil insolvenční řízení“, k projednání a rozhodnutí odpůrčí žaloby, se podává z článku 3 odst. 1 nařízení.**

Řečené vychází i z judikatury Soudního dvora a to z rozsudků ve věci Seagon a ve věci Schmid. V těchto případech Soudní dvůr vyslovil: „*článek 3, odst. 1 nařízení musí být vykládán v tom smyslu, že soudy členského státu, na jehož území bylo úpadkové řízení zahájeno, jsou příslušné rozhodnout o odpůrčí žalobě podané v úpadkovém řízení a směřující proti žalovanému, který má statutární sídlo v jiném členském státě.*“ Jedná se tedy o *acte éclairé*.

Z výše uvedeného vyplývá, že český soud, který zahájil insolvenční řízení, je příslušný k projednání a rozhodnutí odpůrčí žaloby proti dlužníku, který má sídlo na území Slovenské republiky.

K neplatnosti veřejné dobrovolné dražby provedené na návrh insolvenčního správce

Nejvyšší soud ČR se v rozsudku sp. zn. 21 Cdo 953/2014 ze dne 20. 11. 2014 zabýval otázkou neplatnosti veřejné dobrovolné dražby provedené na návrh insolvenčního správce a došel k závěru, že vlastník předmětu dražby je oprávněn navrhnout soudu určení neplatnosti veřejné dobrovolné dražby v případě, kdy ještě nenastala nevyvratitelná právní domněnka dle § 225 odst. 3 insolvenčního zákona, že předmět dražby byl pojat do soupisu majetkové podstaty oprávněně, nebo kdy ještě nebylo skončeno řízení o žalobě na vyloučení majetku z majetkové podstaty.

V posuzovaném případě byla provedena veřejná dobrovolná dražba na návrh insolvenčního správce a údajný vlastník předmětu dražby se následně domáhal vyslovení neplatnosti dražby z důvodu dle § 22 odst. 1 písm. b) zákona č. 26/2000Sb., o veřejných dražbách, tedy proto, že nebylo upuštěno od dražby, ačkoli bylo dražebníkovi doloženo, že insolvenční správce nebyl oprávněn navrhnout provedení dražby. Poté, co soudy prvního a druhého stupně žalobu zamítly, se k dané problematice vyjádřil Nejvyšší soud.

Nejvyšší soud konstatoval, že žaloba o neplatnost veřejné dobrovolné dražby je **v zásadě jediným právním prostředkem ochrany vlastnického práva** toho, kdo tvrdí, že předmět dražby neměl být zahrnut do soupisu majetkové podstaty, protože to vylučuje jeho vlastnické právo k tomuto majetku. Věcnou legitimaci vlastníka předmětu dražby k podání žaloby na neplatnost z důvodu, že insolvenční správce podal návrh ve chvíli, kdy ještě nenastala nevyvratitelná právní domněnka dle § 225 odst. 3 insolvenčního zákona nebo kdy ještě nebylo skončeno řízení o žalobě na vyloučení majetku z majetkové podstaty, lze tedy vyvodit analogicky z § 24 odst. 3 zákona o veřejných dražbách.

Dle závěrů Nejvyššího soudu nevyvratitelná právní domněnka dle § 225 odst. 3 insolvenčního zákona nenastane tehdy, když je na základě včas podané žaloby pravomocně rozhodnuto, že se tento majetek z majetkové podstaty vylučuje. **V dané záležitosti je oprávněn rozhodovat výlučně insolvenční soud, a to na základě žaloby na vyloučení majetku z majetkové podstaty.** Obecné soudy nejsou oprávněny v rámci probíhajícího řízení o neplatnosti posuzovat vlastnictví osoby k předmětu dražby, a to ani jako otázku předběžnou. Z výše zmíněného lze tedy dovodit, že pokud není řízení o vyloučení předmětu dražby z majetkové podstaty v době probíhajícího řízení o neplatnosti veřejné dobrovolné dražby pravomocně skončeno, pak musí soud řízení o neplatnosti dražby přerušit ve smyslu ustanovení § 109 odst. 1 písm. b) občanského soudního řádu a vyčkat na konečné rozhodnutí insolvenčního soudu v dané věci.

K přezkumu platnosti rozhodčí doložky v insolvenčním řízení a k přiznání alespoň zákonného úroku z prodlení v incidenčním sporu

Nejvyšší soud České republiky se ve svém rozsudku 29 ICdo 30/2012 ze dne 10. 3. 2014 vyjádřil k otázce, zda je v rámci insolvenčního řízení a za situace, kdy je pohledávka věřitele doložena rozhodčím nálezem, možné zkoumat také platnost rozhodčí doložky, nebo pouze to, zda byla vůbec rozhodčí doložka uzavřena a za jakých podmínek. Dále uvedl, že bez posouzení režimu, v jakém byla pohledávka přezkoumána, není možné posoudit aktivní věcnou legitimaci žalobce podat incidenční žalobu. V neposlední řadě Nejvyšší soud uvedl, že i v případě, kdy je v incidenčním sporu shledána výše smluvního úroku z prodlení nezákonnou, je možné přiznat věřiteli alespoň zákonný úrok z prodlení.

V posuzovaném případě se jednalo o situaci, kdy žalovaný (věřitel) podal insolvenční návrh, jímž se domáhal zjištění úpadku dlužnice. Přílohou insolvenčního návrhu byla také přihláška vykonatelné a nevykonatelné pohledávky. Žalobce (insolvenční správce dlužnice) však tyto pohledávky z důvodů

nepřiměřené výše úroků a neplatnosti rozhodčí doložky popřel. Insolvenční soud rozhodl, že popření jak vykonatelné, tak nevykonatelné pohledávky je po právu, čemuž dal za pravdu také soud odvolací.

Nejvyšší soud ve svém rozsudku odkázal na svá předchozí rozhodnutí, ve kterých se vyjadřuje k platnosti rozhodčích doložek obsažených v adhezních smlouvách a k posuzování pohledávek přiznaných rozhodčími nálezy vydanými na základě těchto rozhodčích doložek. **Způsobilým exekučním titulem** tak podle něj **není rozhodčí nález vydaný v případě, že rozhodčí smlouva nebyla uzavřena**, a to bez ohledu na to, zda povinný neexistenci rozhodčí smlouvy v rozhodčím řízení namítl. Dále není k nařízení soudního výkonu způsobilý rozhodčí nález, který vydal rozhodce, jenž k tomu neměl pravomoc podle zákona o rozhodčím řízení (byl určen např. odkazem na „rozhodčí řád“ vydaný právníkem osobou, která není stálým rozhodčím soudem).

Nejvyšší soud dále uvedl, že je možné v insolvenčním řízení posoudit, zda „je rozhodčí nález pro dlužníka závazný“, tedy jestli byl vydán rozhodcem, který k tomu měl pravomoc, i v případě, kdy věřitel přihlásí pohledávku jako vykonatelnou, což dokládá rozhodčím nálezem opatřeným doložkou vykonatelnosti. Odkázal přitom na své dřívější rozhodnutí ze dne 18. července 2013, sen. zn. 29 NSČR 25/2011, kde uvádí, že **zjištění, že přihlášená pohledávka je pohledávkou vykonatelnou**, nemá vliv na její pravost, výši ani pořadí, ale **má vliv pouze na posouzení, kdo je povinen podat žalobu a pohledávku popřít** co do pravosti a výše. Popřel-li insolvenční správce přihlášenou pohledávku jako „nevykonatelnou“, ačkoli věřitel ji přihlásil jako „vykonatelnou“, lze spor o popření vést jen v rámci řádně a včas zahájeného incidenčního sporu. Dle Nejvyššího soudu je tedy **vždy nutné posoudit, v jakém režimu byla pohledávka přezkoumána** (zda jako vykonatelná či nevykonatelná). Pro úplnost Nejvyšší soud dodává, že je-li až v průběhu incidenčního sporu zahájeného žalobou popírajícího insolvenčního správce vyjasněno, že popřená pohledávka byla při přezkumném jednání přezkoumána jako nevykonatelná, ač byla přihlášená jako vykonatelná, nelze vůči věřiteli vyvozovat pro něj nepříznivé důsledky vyplývající z toho, že nepodal incidenční žalobu, jelikož věřitel takto přezkoumané a popřené pohledávky nebyl řádně poučen, jak má v insolvenčním řízení dále postupovat.

Ke lhůtě k přihlášení pohledávky nabyté postoupením do insolvenčního řízení

Dne 22. 12. 2015 vydal Nejvyšší soud usnesení sp. zn. 29 NSČR 126/2014, v němž se zabývá otázkou uplynutí lhůty k přihlášení pohledávky věřitele do insolvenčního řízení a otázkou, kdo je tzv. známým věřitelem dlužníka.

Jednalo se o případ, kdy původní věřitel převedl svou pohledávku na jiného, který se jako nový věřitel dlužníka chtěl přihlásit do insolvenčního řízení, soud však přihlášku odmítl jako opožděnou. Nový věřitel namítal, že je tzv. známým věřitelem, a tudíž mu lhůta k podání přihlášky počíná běžet až ode dne doručení výzvy k jejímu podání. Nejvyšší soud se tak musel zabývat otázkou, zda se v daném případě skutečně jednalo o známého věřitele. K danému Nejvyšší soud uvedl, že nabytí-li věřitel dlužníka pohledávku vůči dlužníku postoupením, avšak až do uplynutí propadné lhůty určené v rozhodnutí o úpadku k podávání přihlášek do insolvenčního řízení o něm nevyjde v insolvenčním řízení ničeho najevo ani z dlužníkem řádně vedeného účetnictví ani z jiných záznamů o majetku a závazcích dlužníka, jelikož se dlužník o postoupení nedozvěděl a jako majitele pohledávky dále označoval postupitele, není pro tuto dobu pokládán za známého věřitele. **Zmeškaná lhůta k podání přihlášky se však takovému věřiteli nevrací**, a to ani v případě, že tato okolnost vyjde později najevo. Na základě výše uvedeného to Nejvyšší soud shrnul tak, že je-li pravdivé tvrzení dlužníka, že jde o pohledávku, jejíž majitelkou byla původně společnost A, a dlužník tuto pohledávku řádně označil v seznamu svých závazků, a že věřitele H v seznamu závazků **jako nového majitele pohledávky neoznačil proto, že o postoupení pohledávky nevěděl**, pak věřitele H nelze mít za věřitele, kterému dosud neuplynula lhůta k přihlášení pohledávky.

K výzvě k podání vylučovací žaloby podle § 19 odst. 2 zákona o konkursu a vyrovnání, resp. dle § 225 insolvenčního zákona

Nejvyšší soud se v usnesení sp. zn. 29 Cdo 2302/2014 ze dne 22. 12 2014 vyjádřil k situaci, kdy je výzva k podání vylučovací žaloby učiněna konkursním soudem až v průběhu řízení o vylučovací žalobě, která byla žalobcem podána bez předchozí výzvy soudu. I v tomto případě vyvolává výzva účinky ve smyslu ustanovení § 19 odst. 2 ZKV, resp. § 225 odst. 3 IZ.

V daném usnesení navázal Nejvyšší soud na svoji dřívější judikaturu, kde dovedil, že vylučovací žalobu je možné podat i opakovaně, a to v případě, kdy žalobce svůj nárok opře o jiné skutečnosti, které zde nebyly v době původního řízení. **Právo podat žalobu se tedy v tomto případě „nespotřebává“.** Nejvyšší soud konstatoval, že i v případech, kdy žalobce podá vylučovací žalobu bez předchozí výzvy konkursního soudu, je namístě, aby konkursní soud vydal usnesení dle § 19 odst. 2 ZKV, a tak **s konečnou platností stanovil, do kdy je možné žalobu podat.** Pokud následně nebude původní žalobě vyhověno, je žalobce oprávněn podat novou žalobu, avšak jen pokud dosud neuplynula lhůta výzvou určená k podání vylučovací žaloby. V opačném případě by byla žaloba shledána opožděnou.

Nejvyšší soud také poukázal na to, že by měl konkursní soud již při samotném vyhotovení výzvy zohlednit, že zde již excindační spor probíhá, a ve výzvě na tuto skutečnost žalobce upozornit. V opačném případě by totiž mohlo docházet k situacím, kdy by žalobce čistě jen z opatrnosti podal žalobu další, jejímuž projednání by však již bránila překážka věci zahájené.

Vzhledem k tomu, že byl zákon o konkursu a vyrovnání zrušen a nahrazen insolvenčním zákonem, kde je v § 225 problematika vyloučení a vynětí majetku z majetkové podstaty upravena obdobně, pak je možné daný výklad soudu vztáhnout i na toto ustanovení. Pokud tedy konkursní soud zašle osobě, která tvrdí, že označený majetek neměl být do soupisu zahrnut, a která již žalobu dle § 225 podala, vyrozumění o soupisu majetku, pak je tato osoba oprávněna podat vylučovací žalobu opětovně jen ve lhůtě 30 dnů ode dne, kdy jí bylo vyrozumění o soupisu majetku doručeno. Pokud bude žaloba podána opožděně, pak se i v tomto případě uplatní **nevyvratitelná právní domněnka oprávněnosti soupisu majetku dle § 225 odst. 3 insolvenčního zákona.**

Zajímavá soudní rozhodnutí

Postih výlučného majetku manžela povinného v exekuci

Ústavní soud zrušil přechodné ustanovení, které zpětně umožňovalo postih výlučného majetku manžela povinného v exekuci (nález sp. zn. Pl. ÚS 1/14)

Plénium Ústavního soudu zrušilo ustanovení článku LII, bodu 2 zákona č. 303/2013 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím rekodifikace soukromého práva. Ustanovení se ruší dnem vyhlášení nálezu ve Sbírce zákonů.

Navrhovatel, Okresní soud v Karviné, ve svém návrhu tvrdil, že předmětné přechodné ustanovení je v rozporu s ústavním pořádkem z důvodu nepřipustného zpětného působení (tzv. pravé retroaktivity), neboť zpětně umožňuje – v exekučních řízeních zahájených před 1. 1. 2013 – postih výlučného majetku manžela povinného, je-li vymáhán závazek, který vznikl za trvání manželství jen jednomu z manželů.

Napadené přechodné ustanovení vyvolává retroaktivní účinky, jež lze označit jako účinky pravé retroaktivity, a to ve vztahu k exekučním řízením zahájeným do 31. 12. 2012, neboť (od 1. 1. 2014) na ně vztahuje právní úpravu exekučního příkazu účinnou až od 1. 1. 2013, a to navzdory výslovnému znění přechodných ustanovení k zákonu č. 396/2012 Sb., dle nichž řízení zahájená přede dnem 1. 1. 2013 se dokončí podle dosavadních právních předpisů (čl. IV, bod 1 zákona č. 396/2012 Sb.). Jestliže do 31. 12. 2013 exekuční soud mohl zastavit exekuci, pak od 1. 1. 2014 to již učinit nemohl, neboť zasáhl předmětný článek LII, bod 2, jímž byl exekuční příkaz proti manželu povinného podle 262a odst. 2 o. s. ř. prohlášen – zpětně – za legální. V tom spočívá podstata pravé retroaktivity napadeného článku LII bodu 2 zákona č. 303/2013 Sb.

Vzhledem k v nálezu uvedené standardní judikatuře obecných soudů (bod 87) manželka povinného v okamžiku zahájení exekučního řízení mohla důvodně očekávat, že - v souladu s tehdy ustálenou judikaturou obecných soudů - její pohledávka vůči penzijnímu fondu nemůže být předmětem exekuce formou přikázání peněžitých pohledávek vůči svému dlužníku z titulu smlouvy o penzijním připojištění. Retroaktivní změna ohledně použitelných způsobů exekuce a rozsahu exekučně postižitelného majetku manžela povinného tak ve svém důsledku může vést k vyloučení zákonné výluky ze společného jmění manželů dle ust. § 143 odst. 1 písm. a) zák. č. 40/1963 Sb., občanského zákoníku, což potenciálně zakládá zásah do ústavně zaručeného základního práva manžela povinného vlastnit a pokojně užívat majetek dle článku 11 Listiny, resp. článku 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě, jak Ústavní soud v jiné souvislosti vyslovil v nálezu ze dne 2. 11. 2010 sp. zn. IV. ÚS 362/10.

K platnosti zcizení nabytého majetku v průběhu řízení o odpůrcí žalobě

V rozsudku sp. zn. 21 Cdo 1666/2014, ze dne 19. 2. 2015, se Nejvyšší soudu ČR zabýval problematikou platnosti zcizení nabytého majetku v průběhu řízení o odpůrcí žalobě.

Právní účinky odporovatelnosti, spočívající v tom, že v řízení o výkon rozhodnutí (v exekučním řízení) lze postihnout věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty, které odporovaným právním úkonem ušly z dlužníkovy majetku, nastávají (se zakládají) rozhodnutím soudu o odpůrcí žalobě; teprve dnem právní moci rozhodnutí soudu, kterým bylo odpůrcí žalobě vyhověno, vzniká věřiteli právo na uspokojení jeho (zkrácené) pohledávky z věcí, práv a jiných majetkových hodnot, které ušly z dlužníkovy majetku a které patří tomu, v jehož prospěch byl odporovatelný právní úkon učiněn.

Převede-li osoba, v jejíž prospěch byl odporovatelný právní úkon učiněn, od dlužníka nabytý majetek na další osobu poté, co proti ní byla podána odpůrcí žaloba, **může být právní úkon, kterým došlo (mělo dojít) k dalšímu převodu od dlužníka nabytého majetku, neplatný**, jen jestliže věřiteli vzniklo právo na uspokojení jeho pohledávky z věcí, práv a jiných majetkových hodnot, které odporovatelným právním úkonem ušly z dlužníkovy majetku, tedy, řečeno jinak, jen jestliže bylo odpůrcí žalobě vyhověno pravomocným rozhodnutím soudu.

Podle NS žalobě na určení vlastnictví k předmětným nemovitostem nelze vyhovět, nebude-li pravomocným soudním rozhodnutím určena právní neúčinnost darovací smlouvy vůči žalobci a až do doby (pravomocného) rozhodnutí o odpůrcí žalobě nemůže být ve věci určení vlastnictví k předmětným nemovitostem pravomocně rozhodnuto, protože rozhodnutí závisí na otázce, kterou není oprávněn v tomto řízení řešit.

PODPORUJEME NADAČNÍ FOND ADVOKÁTI DĚTEM
www.advokatidetem.cz

Informace obsažené v tomto bulletinu jsou pouze obecného charakteru s cílem poskytnout orientační přehled o aktualitách ze soudních rozhodnutí. Tento bulletin by proto neměl být bez dalšího používán jako podklad pro přijímání podnikatelských ani jiných rozhodnutí a konkrétní informace vztahující se k tématům uvedeným v tomto bulletinu by měly být konzultovány dříve, než na jejich základě bude učiněno příslušné rozhodnutí.

© 2015 DRV Legal, s.r.o.